

Vyšné v zrcadle nelítostného času

Sídlo na potůčku pramenně doloženo až v 16. století, přestože se tu patrně obcerstvovali již křižáci

Jednou z nejjihnějších vesnic našeho okresu je Vyšné, které leží při česko-rakouské státní hranici přibližně v polovině cesty z Nových Hradů do Českých Velenic.

Tato osada je součástí historického území zvaného Vitorazsko, jež náleželo do konce 13. století k českému státu, poté k Rakousku.

Po vzniku samostatného Československa byla v souvislosti s některými úpravami státních hranic část Vitorazska od Rakouské republiky odtržena a následně připojena na základě saint-germainské smlouvy v červenci 1920 k ČSR.

Změny na československo-rakouském pomezí proběhly na více místech, ale nebyly tak rozsáhlé. Zde na jihu Čech jsme kromě Vyšného získali ještě dalších jedenáct obcí: Českou Cejli, Dolní Velenice, Dvory nad Lužnicí, Halámky, Krabonoš, Kunšach, Nakolice, Novou Ves nad Lužnicí, Rapšach, Trpnouze a Tuš.

Většina z nich se později stala součástí tehdejšího třeboňského okresu – Nakolice, Trpnouze a Vyšné byly roku

1925 začleněny do okresu Nové Hradky. Téhož roku byl dodatečně připojen kus katastru rakouské obce Höhenberg.

Historické počátky

Vyšné, jehož německý název Weissenbach původně označoval zdejší potůček, se poprvé připomíná až v roce 1526, ale je nepochybně mnohem starší, podobně jako řada okolních sídel. Dokonce se nám dochovala pověst, která praví, že v dávných dobách bývala ves městem s vlastním náměstím, na němž stál pranýř. Náměstí se údajně nacházelo na místě nynějšího většího rybníčku.

Pověsti nalezneme o osadě více – O bývalé Gastlově studni pod rybníkem se vyprávělo, že byla stará přes tisíc let a pili z ní účastníci křížových výprav, když tudy táhli do Svaté země.

Křížek u zámečku, po němž dnes není ani památky, zase připomínal zběsilé vraždění Valdenských, ke kterému prý došlo počátkem 14. století. Podobnou tragédií měla ves zažít i při vpádu soldatesky v průběhu třicetileté války, kdy byla celá zpustošena. Ve směru na rakouský Höhenberg stával kdysi křížek, u něhož potom byli po-

hřbeni padlí švédští vojáci.

Slavnější minulost

I přestože Vyšné bylo městem pouze v pověstech, nebylo dříve nikterak zanedbatelné. Zatímco dle posledního sčítání lidu provedeného v roce 1991 tu stálo 14 domů, v nichž žilo 29 obyvatel, před druhou světovou válkou tomu bylo zcela jinak.

Počet obyvatel se blížil čtyřem stům, domů zde tehdy stávalo okolo sedmdesáti. Například v roce 1930 žilo v obci 225 Němců, 110 Čechů a 36 Rakušanů, k Vyšnému se počítaly i nedaleké Fischerovy Chalupy (Fischerhäuser) a samoty Fuger a Koller.

Od roku 1907 měla obec vlastní německou školu, v roce 1924 zahájila činnost i česká škola. Ze živností můžeme jmenovat bednáře, kováře, obuvníka, pekaře, řezníka, dále dva hostince, tři obchody smíšeným zbožím, trafikou.

Dnes tu návštěvník nic takového nenalezne. Dokonce i barokní kaple P. Marie z roku 1766 vzala za své. Fürstenberský zámeček z 18. století, stojící dosud na okraji vsi, přečkal zlé časy, ale vypadá v současnosti velmi uboze.

Tato budova bývala admi-

nistrativním centrem samostatného panství o celkové výměře 2 778 hektarů a patřily k němu dva dvory a sklárna. Za první pozemkové reformy byl areál Fürstenbergům odebrán a přidělen spolu s 57 hektary V. a M. Žakovým. Za okupace museli Žakoví svůj majetek opustit, pak se vrátili a vydrželi tu do padesátých let, kdy jim hospodářství zabraly státní statky.

Léta stagnace

A jak vůbec vypadala situace v pohraniční vsi Vyšné těsně před válkou, a zejména po ukončení druhé světové války a po radikálním vysídlení vesnice, z něhož se už obec nevzpamatovala?

Na podzim 1938 do vsi vpochovali němečtí vojáci, po obsazení byla přičleněna k Německu. Většina českých obyvatel, vesměs příslušníků finanční stráže, se i s rodinami musela vystěhovat.

Po osvobození Rudou armádou (9. 5. 1945), na oslavu jejíhož příchodu byl zřízen dodnes existující pomník, byla vytvořena správní komise a postupně se začalo s osidlováním obce. V červnu 1946 pak byli odsunuti Němci, přičemž se o svém odsunu dozvěděli pouhých 24 hodin

před akcí a řada z nich tedy předem rychle utekla do sousedního Rakouska.

Vystřídali je noví osadníci, z nichž se drtivá většina nezdržela dlouho, neboť je sem zpravidla lákala vidina snadného zbohatnutí. V prosinci 1948 ještě následoval spěšný odsun rakouských spoluobčanů.

Na podzim roku 1950 bylo ustaveno JZD, ale od samého vzniku jej provázely velké existenční potíže; nehledě na to, že řada lidí nejevila o družstvo žádný zájem. Mnoho se nečinilo, nakonec setrvali v pochybně vedeném JZD jen dva zemědělci.

Značné problémy do života obyvatel vneslo zřízení tzv. zakázaného pásma (1952), kdy bylo zabráno mnoho pozemků, tamější skomírající JZD zaniklo a v důsledku tohoto opatření řada lidí odešla pryč.

Zbylí zemědělci v roce 1958 odevzdali své polnosti státním statkům, místní národní výbor rozhodl zbourat přes čtyřicet opuštěných objektů v obci. Nadále tu bydleli pouze lesní dělníci, zaměstnanci státních statků a drah. Ve Fischerových Chalupách se usídlila posádka pohraniční stráže.

Pavel KOBLASA